

TÁC PHẨM VĂN HỌC ĐƯỢC GIẢI THƯỞNG NHÀ NƯỚC

PHAN CỰ ĐỆ

Ngô Tất Tố

NGHIÊN CỨU VĂN HỌC

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

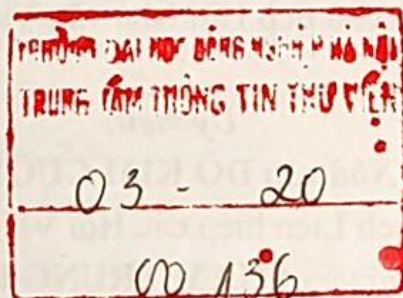

TÁC PHẨM VĂN HỌC ĐƯỢC GIẢI THƯỞNG NHÀ NƯỚC

PHAN CỰ ĐỆ

Ngô Tất Tố

NGHIÊN CỨU VĂN HỌC

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Nền văn học cách mạng Việt Nam được Bác Hồ đặt nền móng từ những năm đầu thế kỷ 20 và có bước phát triển rực rỡ từ sau Cách mạng tháng 8/1945, đặc biệt là trong sự nghiệp giải phóng dân tộc và xây dựng lại đất nước sau chiến tranh. Đó là thành tựu to lớn và phong phú cả về nội dung, tư tưởng, nghệ thuật và đội ngũ sáng tác. Những tác phẩm văn học kết tinh tài năng, tâm huyết của nhiều thế hệ nhà văn đã đi vào ký ức hàng triệu người Việt Nam, góp phần nuôi dưỡng vẻ đẹp tâm hồn và nhân cách con người Việt Nam, làm giàu có thêm những giá trị văn hóa Việt Nam mà ông cha ta đã dày công xây dựng. Tập đại thành văn học cách mạng và kháng chiến là bức tượng đài kỳ vĩ ghi lại diện mạo đất nước và con người Việt Nam về một thời kỳ vĩ đại của dân tộc, đưa tiến trình hiện đại hóa văn học lên một tầm cao mới.

Nhằm tôn vinh những đóng góp to lớn vào nền văn học cách mạng, Đảng và Nhà nước quyết định trao tặng Giải thưởng Hồ Chí Minh và Giải thưởng Nhà nước cho các tác phẩm văn học xuất sắc. Tiếp theo bộ sách văn học được Giải thưởng Hồ Chí Minh do Nhà xuất bản Văn Học xuất bản, Nhà nước đã quyết định giao cho Hội Nhà Văn Việt Nam và Nhà xuất bản Hội Nhà Văn thực hiện dự án “Công bố và phổ biến các tác phẩm văn học được Giải thưởng Nhà nước” (giai đoạn thực hiện 2014 - 2015).

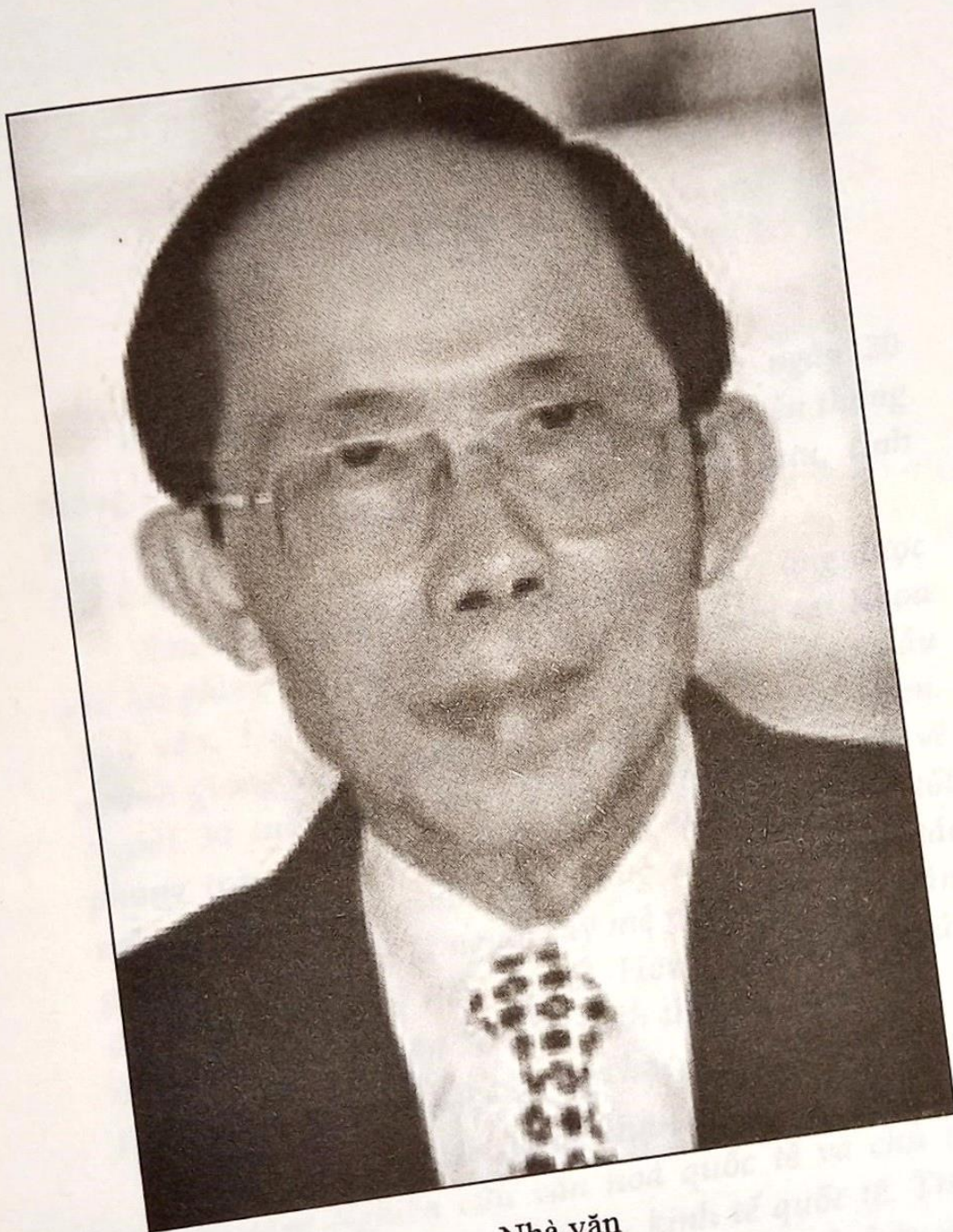
Việc Nhà nước đầu tư xuất bản bộ sách lớn này không chỉ động viên, khích lệ các nhà văn tiếp tục lao động sáng tạo mà còn là công trình thực hiện Nghị quyết 9, Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa XI: "Xây dựng văn hóa, con người Việt Nam, đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững của đất nước". Với ý nghĩa ấy, tác phẩm của mỗi tác giả được trân trọng in riêng; tôn trọng tính lịch sử, tính nguyên bản và thống nhất về quy cách, chất lượng, thẩm mỹ... theo tiêu chí của Chính phủ.

Với lòng trân trọng và ý thức trách nhiệm cao, tập thể cán bộ, biên tập viên Nhà xuất bản đã hoàn thành bộ sách quý với sự cố gắng cao nhất. Bộ sách gồm những tác phẩm của 121 tác giả được trao Giải thưởng Nhà nước qua ba đợt, năm 2001, năm 2007 và năm 2012.

Nhà xuất bản Hội Nhà Văn chân thành cảm ơn sự quan tâm và tạo điều kiện của các cơ quan chức năng của Chính phủ, Liên hiệp các hội văn học nghệ thuật Việt Nam, Ban chấp hành Hội Nhà Văn Việt Nam giúp đỡ chúng tôi thực hiện dự án quan trọng này.

Xin trân trọng giới thiệu bộ sách đến bạn đọc trong và ngoài nước.

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

Nhà văn
PHAN CỰ ĐỆ
(1933-2007)

TIỂU SỬ

Nhà văn, Giáo sư Phan Cự Đệ sinh ngày 20 tháng 7 năm 1933, trong một gia đình có truyền thống Nho học ở xã Quỳnh Đôi, huyện Quỳnh Lưu, tỉnh Nghệ An.

Sau khi tốt nghiệp đại học, năm 1957, ông được giữ lại giảng dạy bộ môn văn học Việt Nam tại Khoa Ngữ văn, Đại học Tổng hợp Hà Nội, một cơ sở đầu ngành giảng dạy, nghiên cứu về văn học ở Việt Nam. Ngoài 30 tuổi, Phan Cự Đệ đã có giáo trình viết về phong trào Thơ mới và đã hướng dẫn luận văn tốt nghiệp cho nhiều sinh viên. Song song với công tác giảng dạy, ông còn là người say mê nghiên cứu lý luận, đặc biệt là thể loại tiểu thuyết. Hơn 50 năm cầm bút, ông đã xuất bản gần 30 đầu sách thuộc các thể loại lý luận, phê bình, nghiên cứu văn học.

Sau này, ông còn đảm nhận cương vị giám đốc Trung tâm Nghiên cứu văn hoá quốc tế và chủ tịch Câu lạc bộ Giao lưu văn hoá - kinh tế quốc tế. Trung tâm này đã thu hút nhiều sứ quán, các tổ chức nước ngoài tại Hà Nội và góp phần nâng cao kiến thức văn hóa cho những người tham dự.

Ông mất đột ngột ngày 5 tháng 9 năm 2007, tại Hà Nội do bệnh nhồi máu cơ tim.

TÁC PHẨM ĐÃ XUẤT BẢN:

Sơ tuyển văn thơ yêu nước và cách mạng (viết chung, 1959); *Văn học Việt Nam 1930-1945* (hai tập, viết chung, 1961); *Ngô Tất Tố* (chuyên luận, viết chung, 1962); *Nguyễn Huy Tưởng* (viết chung, 1966); *Phong trào Thơ Mới 1932 - 1945* (1969); *Cuộc sống và tiếng nói nghệ thuật* (1971); *Thơ và mấy vấn đề trong thơ Việt Nam hiện đại* (viết chung với Hà Minh Đức, 1974); *Tiểu thuyết Việt Nam hiện đại* (hai tập, viết chung với Hà Minh Đức, 1974-1975, 1977-1978, 2000, 2001); *Nhà văn Việt Nam* (hai tập, viết chung, 1979, 1983); *Tác phẩm và chân dung* (1984); *Chủ nghĩa hiện thực xã hội chủ nghĩa ở nước ngoài* (lý luận văn học, viết chung, 1985); *Tự Lực văn đoàn - Con người và văn chương* (1990); *Hàn Mặc Tử* (1993); *Về lý luận và phê bình văn học nghệ thuật* (viết chung, 1984); *Văn học Việt Nam 1930 - 1945* (hai tập, giáo trình đại học, chủ biên, 1988); *Tác phẩm văn học 1930 - 1975* (bình giảng văn học, chủ biên, 1991); *Đổi mới và giao lưu văn hóa* (1997); *Văn học lãng mạn Việt Nam 1932 - 1945* (1997); *Văn học của chủ nghĩa lạc quan lịch sử* (viết chung, lý luận văn học, 1997); *Văn học Việt Nam 1900-1945* (giáo trình đại học, chủ biên, 1997, 1998, 1999); *Văn bản và văn mạch - giao lưu giữa văn học và văn hóa ở Đông Nam Á* (viết chung, 1999); *Tuyển tập Phan Cự Đệ* (bốn tập, 2000); *Lý luận phê bình văn học miền Trung thế kỉ XX* (chủ biên, 2001); *Hàn Mặc Tử - Về tác gia và tác phẩm* (2001); *Di sản báo chí Ngô Tất Tố - ý nghĩa lý luận và thực tiễn* (chủ biên, 2005).

GIẢI THƯỞNG VĂN HỌC:

Giải thưởng Nhà nước về Văn học Nghệ thuật năm 2007.

LỜI NÓI ĐẦU

Ngô Tất Tố là một nhà văn hiện thực ưu tú. Ngoài báo chí Ngô Tất Tố còn viết nhiều tác phẩm thuộc các loại nghiên cứu, phê bình, sáng tác, dịch thuật. Những hoạt động của ông trên văn đàn rất phong phú, phần đóng góp của ông vào lịch sử văn học dân tộc không phải nhỏ. Nhưng cho đến nay, ngoài một vài bài báo, chưa có ai đặt vấn đề nghiên cứu toàn diện và toàn bộ sự nghiệp văn học của Ngô Tất Tố để đánh giá cho đúng mức. Thực ra, vấn đề nghiên cứu Ngô Tất Tố hiện nay không phải không có những khó khăn, khó khăn thứ nhất là vấn đề tài liệu. Có những tác phẩm của Ngô Tất Tố xuất bản trong thời gian trước Cách mạng (khoảng trước sau 1930) hiện nay chưa tìm lại được, có những bản thảo viết trong thời gian kháng chiến đã bị mất mát. Những tài liệu có liên quan đến Ngô Tất Tố như sách, báo, thư từ hiện nay chưa sưu tập được đầy đủ. Có những chi tiết

trong đời sống của nhà văn hiện nay chưa có điều kiện để xác minh một cách chắc chắn.

Ngoài ra, việc đánh giá từng tác phẩm của Ngô Tất Tố cũng chưa được các nhà nghiên cứu phê bình đề cập đến nhiều. Có lẽ chỉ có Tắt đèn, tác phẩm xuất sắc nhất, là được nhiều người bàn đến.

Vì vậy, chúng tôi không khỏi có phần băn khoăn khi bắt tay vào viết tập tiểu luận này. Chúng tôi có đặt vấn đề tìm hiểu và tranh thủ ý kiến rộng rãi của nhiều nhà văn và nhà nghiên cứu phê bình nhưng cũng không khắc phục hết được những khó khăn vừa trình bày ở trên.

Do đó, chúng tôi chưa có tham vọng làm một công trình nghiên cứu tổng hợp về Ngô Tất Tố mà nhận rằng đây chỉ mới là một công trình nghiên cứu bước đầu.

Vả chăng, chúng tôi nghĩ rằng Ngô Tất Tố là một nhà văn ưu tú có nhiều mặt, nhiều khía cạnh phong phú, trong bước đầu không thể vội vàng khái quát các nhận định thành hệ thống ngay được. Chúng tôi viết tập tiểu luận này với yêu cầu cụ thể là giới thiệu với bạn đọc những bước đường phát triển của tư tưởng và nghệ thuật Ngô Tất Tố, chủ yếu là giới thiệu các tác phẩm chính theo thứ tự thời gian xuất hiện, rồi từ đó

rút ra một số kết luận sơ bộ. Ý định đó đã thể hiện trong bố cục của tập tiểu luận này.

Chúng tôi mong rằng, với sự giúp đỡ ý kiến rộng rãi của các bạn đọc, rồi đây chúng tôi sẽ có dịp trở lại nghiên cứu nhà văn Ngô Tất Tố với đầy đủ tài liệu và ý kiến hơn, để có thể đánh giá nhà văn một cách toàn diện và có hệ thống.

Để kết thúc mấy lời mở đầu quyển sách, chúng tôi xin trân trọng cảm ơn các ông Ngô Mạnh Duẩn, Đỗ Ngọc Toại, Phùng Bảo Thạch cùng một số các nhà văn, nhà nghiên cứu khác đã giúp nhiều tài liệu và ý kiến quý báu trong quá trình chúng tôi biên soạn tập tiểu luận này.

Hà nội, mùa xuân 1962

NGUYỄN ĐỨC ĐÀN

MỤC LỤC

- Lời Nhà xuất bản	7
- Tiểu sử	11
- Lời nói đầu	13
NGÔ TẤT TỐ VỚI THỜI ĐẠI	17
I. Một nhà nho nghèo tiến bộ	18
II. Một cây bút chiến đấu sắc bén trong làng báo thời Pháp thuộc	36
A. Vài nét về loại văn “nói mà chơi” của Ngô Tất Tố	36
B. Nội dung tư tưởng trong các tiểu phẩm của Ngô Tất Tố	40
1. Những năm trước và sau 1930	42
2. Thời kỳ Mặt trận Dân chủ	46
C. Nghệ thuật viết tiểu phẩm của Ngô Tất Tố	58
1. Vấn đề điển hình hóa	61

2. Tính hình tượng	61
3. Nghệ thuật châm biếm	67
4. Đặc điểm về ngôn ngữ	71
TẮT ĐÈN – MỘT TÁC PHẨM HIỆN THỰC XUẤT SẮC	75
A. Phong trào Mặt trận Dân chủ và vấn đề nông dân	79
B. Vấn đề nông dân trong văn học đương thời	86
C. Vấn đề nông dân trong <i>Tắt đèn</i>	93
1. Mâu thuẫn giai cấp đối kháng giữa nông dân và bọn quan lại, cường hào, tham nhũng, độc ác	93
2. Hình ảnh người phụ nữ nông dân trong <i>Tắt đèn</i>	105
3. Những hạn chế của vấn đề nông dân trong <i>Tắt đèn</i>	115
D. Vài nét về nghệ thuật	120
1. Vấn đề nhân vật điển hình và hoàn cảnh điển hình	120
2. Vấn đề ngôn ngữ và phát triển xây dựng nhân vật	128

3. Những nhược điểm về nghệ thuật	139
E. Một bản tố khổ sâu sắc, một lòng nhân đạo thiết tha	142
VIỆC LÀNG	151
LỀU CHÔNG	177
NHỮNG TÁC PHẨM KHÁC TRONG THỜI GIAN TRƯỚC 1945	211
A. Loại nghiên cứu	213
B. Loại phê bình	226
C. Loại dịch thuật	234
D. Tiểu thuyết lịch sử	236
NGÔ TẤT TỐ TRONG KHÁNG CHIẾN	247
KẾT LUẬN	268
PHỤ LỤC	289
- Thú quê	291
- Buổi chiều qua sông	292
- Nghe gà gáy cảm hoài	293
- Kiểu đất ở phố Hàng Trống	294
- Hỡi đồng bào Việt Nam, chúng ta nên vẽ mình cho con cháu chúng ta	297

- Chữa khoán hết các bệnh	300
- “Tương lai” với Thái thượng lão quân đấy	308
- Còn chờ điều gì đó mà chưa giải tán dân viện biểu?	312
- Không phải đánh bốc, đánh bài tây đấy	319
- Ông Thống sứ với trăn mưa hôm nọ	322
- Trơi tối	327
- Suối hoa đào	334
- Quà tết bộ đội	344
- Thầy lang Thỏ đực	356
- Tội tại bà chúa Hàng Trống	362
- Nghệ thuật băm thịt gà	366
- Thế thì nhà báo là ông trời	373
- Xin mời Lơmuaya cát tường việc này nữa	377
- Việc tuần phòng ở các làng	379
- Té ra ông Bùi Tiến M... trúng số không vì vận đỏ	383
- Việc này phải nhờ đế cụ nghề Bân	387
- Xâu lòng thờ	391
- Tội trạng cô Vũ Thị Cúc	399
TÁC PHẨM CỦA NGÔ TẤT TỐ	402